

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 grudnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Ryszard Witkowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Małgorzata Bednarek

SSN Anna Dziergawka

w sprawie **M.Z.**

skazanego z art. 288 § 1 k.k.,

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 18 grudnia 2024 r.

w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego na niekorzyść skazanego
od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi
z 13 listopada 2023 r. sygn. akt IV K 619/23,

**na podstawie art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. uchyla zaskarżony wyrok i
przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi
Rejonowemu dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi.**

Małgorzata Bednarek Ryszard Witkowski Anna Dziergawka

UZASADNIENIE

Prokurator skierował do Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi
wniosek w trybie art. 335 § 1 k.p.k. o wydanie wyroku skazującego wobec M.Z.

podejrzanego o to, że w dniu 27 sierpnia 2022 r. w Ł. dokonał uszkodzenia mienia poprzez umyślne przebicie nożem dwóch opon w samochodzie marki R. o nr. rej. (...), powodując straty w kwocie 800 złotych, na szkodę R. sp. z o.o., to jest o przestępstwo z art. 288 § 1 k.k. (k. 115-116).

Na posiedzeniu w dniu 4 kwietnia 2023 r. sąd *meriti* nie uwzględnił przedmiotowego wniosku prokuratora i skierował sprawę na rozprawę.

Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi wyrokiem z 13 listopada 2023 r. sygn. akt IV K 619/23:

1. uznał M.Z. za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu, czym wyczerpał dyspozycję art. 288 § 1 k.k. i za to na podstawie art. 288 § 1 k.k. w zw. z art. 37a § 1 k.k. w zw. z art. 33 § 1 i 3 k.k. wymierzył mu karę 150 stawek dziennych grzywny w wymiarze 10 złotych każda;
2. na podstawie art. 43b k.k. orzekł wobec oskarżonego podanie wyroku do publicznej wiadomości poprzez umieszczenie go na okres dwóch miesięcy w biuletynie informacji sądowej;
3. zasądził od oskarżonego na rzecz Skarbu Państwa kwotę 100 złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania w części.
4. na podstawie art. 43b k.k. orzekł wobec oskarżonego podanie wyroku do publicznej wiadomości poprzez umieszczenie go na okres dwóch miesięcy w biuletynie informacji sądowej;
5. zasądził od oskarżonego na rzecz Skarbu Państwa kwotę 100 złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania w części (k. 125).

Wyrok nie został zaskarżony przez strony i uprawomocnił się w dniu 21 listopada 2023 r.

Od powyższego prawomocnego orzeczenia kasację w trybie art. 521 k.p.k. wniósł Prokurator Generalny, zarzucając przedmiotowemu wyrokowi „rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisów prawa procesowego, a mianowicie:

- art. 79 § 4 zdanie pierwsze k.p.k. oraz art. 79 § 3 k.p.k. w zw. z art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k., polegające na zaniechaniu wydania przez Sąd postanowienia stwierdzającego brak obligatoryjności obrony i jednoczesnym odstąpieniu od ustanowienia dla oskarżonego M.Z. obrońcy z urzędu i wezwania tegoż obrońcy na rozprawę główną,

podczas gdy organ procesowy powziął uzasadnioną wątpliwość co do zdolności rozpoznania przez oskarżonego znaczenia czynu i pokierowania swoim postępowaniem w chwili popełnienia zarzucanego mu czynu oraz odnośnie do tego, czy stan jego zdrowia psychicznego pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny, w konsekwencji czego przeprowadzenie czynności procesowych pod nieobecność obrońcy, którego uczestnictwo miało charakter obligatoryjny, stanowi bezwzględną przyczynę uchylenia orzeczenia, określoną w dyspozycji art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.;

1. art. 343 § 7 zdanie pierwsze k.p.k. w zw. z art. 6 k.p.k., polegające na rozpoznaniu sprawy na rozprawie, pod nieobecność oskarżonego, w sytuacji gdy wniosek złożony przez prokuratora na podstawie art. 335 § 1 k.p.k. o skazanie oskarżonego M.Z. bez przeprowadzenia rozprawy nie został uwzględniony, a więc w oparciu o niewłaściwą skargę oskarżyciela publicznego, co w połączeniu z faktem, iż oskarżony, którego zawiadomiono o przesłaniu tegoż wniosku, został pouczone m.in. o treści art. 343 § 7 k.p.k., skutkowało przeprowadzeniem postępowania z rażącym naruszeniem prawa oskarżonego do obrony;
2. art. 366 § 1 k.p.k. oraz art. 410 k.p.k., polegające na zaniechaniu wyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy, pozwalających na jej prawidłowe rozstrzygnięcie, dotyczących rzeczywistej wartości szkody, którą swoim zachowaniem oskarżony wyrządził pokrzywdzonej, z jednoczesnym określeniem jej wysokości na kwotę 800 złotych, co nie miało należytego umocowania w zgromadzonym materiale dowodowym, z którego wynika, że kwota ta odpowiada jedynie wartości uszkodzonego mienia, zaś w związku z potrzebą przywrócenia pierwotnego stanu pojazdu, części składowe którego oskarżony uszkodził, pokrzywdzona poniosła faktyczną szkodę w łącznej kwocie co najmniej 1 000 zł”.

W konkluzji kasacji skarżący wniósł o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja Prokuratora Generalnego jest oczywiście zasadna w rozumieniu art. 535 § 5 k.p.k.

Na gruncie poddanej kontroli kasacyjnej sprawy przede wszystkim potwierdzony został zarzut zaistnienia bezwzględneho powodu odwoławczego z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. Z lektury akt sprawy wynika bowiem, iż w związku z oświadczeniem M.Z., iż leczy się psychiatrycznie, neurologicznie oraz odwykowo (k. 32-33), w toku postępowania przygotowawczego prokurator powziął uzasadnioną wątpliwość co do stanu zdrowia psychicznego podejrzanego i zasięgnął opinii biegłych lekarzy psychiatrów (k. 79, 88).

Prokurator zaniechał zarazem wystąpienia do sądu o wyznaczenie dla wymienionego obrońcy z urzędu, mimo iż M.Z. nie był reprezentowany przez obrońcę ustanowionego z wyboru. Okoliczność ta została następnie wskazana w treści złożonego do Sądu Rejonowego wniosku o wydanie wyroku skazującego (k. 115).

Po przeprowadzeniu badania, biegli psychiatrzy nie stwierdzili podstaw do kwestionowania poczytalności wymienionego w rozumieniu art. 31 § 1 i 2 k.k., w odniesieniu do zarzucanego mu czynu. Uzyskana opinia w tym przedmiocie nie wskazuje również przeszkód do uczestniczenia w postępowaniu i prowadzenia przez M.Z. obrony w sposób samodzielny i rozsądny (k. 90-91).

Przedstawiony wcześniej przebieg postępowania, poczynwszy od jego fazy przygotowawczej, prowadzi do następujących wniosków.

Pomimo iż obrońca nie został dla oskarżonego wyznaczony z urzędu na etapie postępowania przygotowawczego, sąd *meriti* nie wydał żadnego rozstrzygnięcia w przedmiocie obrony, która w realiach analizowanej sprawy miała charakter obligatoryjny i zarazem zaniechał wyznaczenia dla wymienionego obrońcy z urzędu na etapie postępowania sądowego, w konsekwencji czego oskarżony nie był reprezentowany przez obrońcę w toku rozprawy głównej (k. 123).

W momencie powzięcia przez prokuratora Prokuratury Rejonowej Łódź-Bałuty wątpliwości co do poczytalności M.Z. w okresie popełnienia zarzucanych mu czynów, a także w kontekście wskazywanych przez tego podejrzanego okoliczności leczenia psychiatrycznego, neurologicznego oraz odwykowego (k. 32-33), czego wyrazem było wydanie postanowienia o zasięgnięciu opinii sądowo-psychiatrycznej,

zainicjowany został stan obrony obligatoryjnej (k. 79, 88). W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że obrona obligatoryjna powstaje z chwilą, gdy organ procesowy powziął wątpliwości, o których mowa w art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. i aby wyjaśnić te wątpliwości, dopuścił dowód z opinii biegłych lekarzy psychiatrów na podstawie art. 202 § 1 k.p.k. (zob. *postanowienie Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r. sygn. akt II KK 295/20*). Ponadto zgodnie z utrwaloną linią orzecniczą Sądu Najwyższego przyjmuje się, że od dnia 1 lipca 2015 r. stan obrony obligatoryjnej opartej na treści art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. nie ustaje z chwilą wydania opinii biegłych psychiatrów, usuwającej wątpliwości organu procesowego, ale dopiero z chwilą wydania postanowienia przez sąd - art. 79 § 4 k.k. To stwierdzenie uzasadnia wyraźna stylistyka art. 79 § 4 k.p.k. w obecnym brzmieniu, w zestawieniu z poprzednim brzmieniem tego uregulowania, a także gwarancyjny charakter tego przepisu w zakresie prawa oskarżonego do obrony (art. 6 k.p.k.). Nie można również przyjmować, że niewydanie takiego postanowienia przez sąd oznacza, iż postanowienie takie zostało wydane, tyle że w sposób dorozumiany (*por. wyroki Sądu Najwyższego: z 15 listopada 2022 r. sygn. akt IV KK 30/22; z 7 kwietnia 2022 r. sygn. akt II KK 59/22; z 9 grudnia 2021 r. sygn. akt II KK 125/21; z 21 stycznia 2021 r. sygn. akt IV KK 329/21; z 18 lutego 2020 r. sygn. akt V KK 248/19; z 12 czerwca 2019 r. sygn. akt V KK 121/18; z 5 grudnia 2018 r. sygn. akt V KK 506/17; postanowienie Sądu Najwyższego z 18 maja 2022 r. sygn. akt I KZP 10/21, OSNK 2022, z. 6, poz. 23*).

Przenosząc te rozważania na grunt analizowanej sprawy, należy stwierdzić, że w toku niniejszego postępowania nigdy nie wydano postanowienia sądu w trybie art. 79 § 4 k.p.k. stwierdzającego, że udział obrońcy oskarżonego nie jest obowiązkowy, co uchylałoby zarazem obowiązek uczestniczenia obrońcy oskarżonego w rozprawie. Prokurator nie złożył do sądu I instancji wniosku o wydanie takiego postanowienia. Sąd a quo także nie wydał tego rodzaju decyzji procesowej w toku procedowania w sprawie.

Ustanie obrony obligatoryjnej, w sytuacji zmaterializowania się okoliczności wskazanych w art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k., wymaga bowiem – w aktualnym stanie prawnym (od 1 lipca 2015 r.), jak to już wyżej zauważono – wydania i to przez sąd,

postanowienia, o jakim mowa w art. 79 § 4 zd. pierwsze k.p.k., i nie jest w tym przedmiocie wystarczająca – tak jak to było do 30 czerwca 2015 r. – sama opinia biegłych stwierdzająca, że czyn oskarżonego nie został popełniony w warunkach wyłączenia lub znacznego ograniczenia zdolności rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem i że stan zdrowia psychicznego oskarżonego pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny. Aż do momentu uznania przez sąd za uzasadnioną opinię biegłych lekarzy psychiatrów i w konsekwencji orzeczenie o nieobowiązkowym udziale obrońcy, ustanowiony w treści art. 79 § 3 k.p.k. obowiązek udziału obrońcy w rozprawie pozostaje aktualny. Nie budzi przy tym wątpliwości, że ten obowiązek dotyczy każdego terminu rozprawy w czasie, gdy oskarżony winien mieć obrońcę (*zob. wyrok Sądu Najwyższego z 10 października 2001 r. sygn. akt II KKN 581/98, OSNKW 2002, z. 3-4, poz. 22*) oraz nie jest ograniczony wyłącznie do sytuacji, gdy oskarżonemu wyznaczono obrońcę z urzędu, ale ma zastosowanie również w takim układzie procesowym, gdy oskarżony ustanowił obrońcę z wyboru. Przepis art. 79 § 4 zd. pierwsze k.p.k., obligujący do wydania takiego postanowienia w żaden sposób tych dwóch sytuacji nie różnicuje (*zob. powołany już wyżej wyrok Sądu Najwyższego z 9 grudnia 201 r. sygn. akt II KK 125/21*).

Ujawnienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej określonej w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. w zw. z art. 79 § 3 k.p.k. w zw. z art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. obligowało Sąd Najwyższy do uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sądowi *meriti*. Procedując powtórnie, sąd ten będzie miał na względzie powyższe zapatrywania prawne i będzie zobligowany do rozstrzygnięcia w trybie art. 79 § 4 k.p.k. kwestii obrony obligatoryjnej.

Małgorzata Bednarek

Ryszard Witkowski

Anna Dziergawka

[WB]

[a.ł.]